

Jelentés az ausztriai magyarok helyzetéről

1. ÖSSZEFOGLALÁS

A 2001. évi hivatalos népszámlálási adatok alapján Ausztriában 40.583 személy jelölte meg magánérintkezésben használt nyelvként a magyart. Egy 2005-ben készült, idegen nyelvet beszélőkre vonatkozó felmérés 95.000 főre tette a magyar nyelvet beszélők számát. Ennek alapján kijelenthető, hogy kb. 90.000 magyar származású személy élhet Ausztriában, mivel a német anyanyelvű osztrákok körében ritkaságszámba megy, hogy megtanulnak magyarul.

Az ausztriai magyarság eredetét tekintve két fő csoportra osztható. Az egyik csoportba az a burgenlandi "őshonos" magyar népcsoport tartozik, amely az 1920-ban aláírt trianoni békeszerződés értelmében, illetve annak következményeként osztrák fennhatóság alá került. A másik csoportot azok a magyarok alkotják, akik a közelmúltig vándoroltak, illetve telepedtek be Ausztriába.

A Burgenlandban élő magyarság lélekszáma a hivatalos adatok alapján 6.641 fő. Bár 1920-ban még jóval többen (24.867 fő) voltak, számuk az asszimiláció, a vegyes házasságok, az előregedés, az anyaországgal való kapcsolattartás hosszú évtizedekig tapasztalt nehézsége, a természetes fogyás és egyéb okok következtében lecsökkent.

Az ausztriai magyarság magyarságtudatának ápolásában is erőteljes előrelépést jelentett, hogy az ott élő magyarok a vasfüggöny leomlása következtében immár politikai megfontolásokra való tekintet nélkül vállalták magyarságukat. Az Ausztriába történt politikai és gazdasági bevándorlás leginkább a XIX. század második felétől, majd a két világháborút követően, illetve az 1956-os forradalom következtében öltött jelentős méreteket, de sok magyar vándorolt ki jobb megélhetést remélve a Kárpát-medence magyarok lakta részeiről a múlt század 70-es-80-as éveiben is. Az ausztriai magyar szervezeti élet még intenzívebbé válása is nagymértékben ezeke az eseményekhez köthető.

A Burgenlandon kívüli magyar egyesületek csúcsszerveként működik az 1980-ban megalakított Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége, amelynek jelenleg 19 szervezet a tagja. Jelentős munkát végez továbbá a Központi Szövetségtől függetlenül működő Ausztriai Független Magyar Kultúregyesületek Csúcsszerve és a Bornemissza Péter Társaság is. A burgenlandi "őshonos" magyar népcsoport legjelentősebb érdekképviselői szervezete az 1968-ban alapított Burgenlandi Magyar Kulturális Egyesület. Kiemelkedő kulturális tevékenységet folytat még Burgenlandban a Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület, a Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája, valamint a Magyar Média és Információs Központ (UMIZ). Az említett szervezetek látják el az ausztriai magyarság képviselését, érdekvédelmét, valamint szervezik meg oktatási, tudományos és kulturális életét.

A Központi Szövetség állandó meghívottként részt vesz Magyar Állandó Értekezlet munkájában, továbbá fontos koordináló szerepet tölt be a nyugat-európai szervezetek együttműködése terén. Elnöke, dr. Deák Ernő a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége (NYEOMSZSZ) elnöki tisztét is betölti. Kulmann Ernő, a Magyar Népcsoport Tanács elnöke, korábbi felsőpulyai polgármester révén az ausztriai magyarság is képviselteti magát a Szülőföld Alap Tanácsában.

Az 1976-os ún. "Népcsoport Törvény" csak a "nem német anyanyelvű, sajátos népi hagyományait ápoló, Ausztriában honos osztrák állampolgárok csoportjai" számára biztosította a kisebbségi jogok gyakorlását. A törvény a jogérvényesítés legfontosabb eszközeként Népcsoporttanács alakításának lehetőségét határozza meg. Elméletileg az anyagi támogatás terén is biztosítja az ausztriai népcsoportok fennmaradását, gyakorlatilag azonban ez nem feltétlenül valósul meg. A Központi Szövetség több évi erőfeszítésének eredményeként az osztrák törvényhozás 1992. június 30-án a jogszabály módosításával a "Bécs és környékén élő osztrák honosságú" magyarokat is népcsoportként ismerte el. (Ennek következtében a magyar Népcsoporttanács tagjainak száma 1993-tól 8-ról 16 főre emelkedett, fele-fele arányban burgenlandi, illetve bécsi összetételben.) A grazi, felső-ausztriai, salzburgi és innsbrucki magyarság továbbra sincs népcsoportként elismerve. Ráadásul a legnagyobb lélekszámú magyar kisebbségi közösség költségvetési támogatása nem éri el a csekélyebb lélekszámú horvát, szlovén, cseh kisebbségek támogatásának mértékét sem.

A magyar kormányzati szervek és az ausztriai magyar szervezetek munkakapcsolata kifogástalan és tárgyyszerű. A magyar-osztrák államközi kapcsolatok hagyományosan szívélyesek, amit az is példáz, hogy a két államelnök első hivatalos útja Budapestre, illetve Bécsbe vezetett, valamint 2005. december 20-án közös magyar-osztrák kormányülésre került sor Bécsben.

Bár az osztrák-magyar határ megnyitása következtében a rendszerváltozás után a burgenlandi befektetők a tartománnyal szemben fokozottabb érdeklődést mutattak a nyugat-magyarországi régió iránt, ez a folyamat mára megfordulni látszik. Az osztrák vállalkozások egy ideje a magyarországi vásárlóerő mellett a változatlanul olcsóbb magyarországi munkaerőt is a határ osztrák oldalára igyekeznek csábítani. Sőt, mára Magyarország

uniós tagsága is jelentős vonzerővel bír. A schengeni határok és az ausztriai munkavállalási korlátok megszűnése következtében a jövőben még jelentősebb gazdasági fejlődés várható majd a régióban.

2. A BEVÁNDOROLT MAGYARSÁG

A magyar *diaszpóra* valójában egy időben keletkezett a két ország 1918-ig fennálló perszonáluniójával, de különösen a kiegyezés korában öltött jelentős méreteket (1910-ben 195.844 magyar állampolgár tartózkodott Alsó-Ausztriában, közülük 139.300 élt Bécsben; 1881 és 1913 között 75.592 magyarországi illetőségű személy vette fel az osztrák állampolgárságot). Újabb jelentősebb létszámú politikai és gazdasági emigráció azonban csak a két világháborút követően és 1956 után telepedett le Ausztriában.

A II. világháború befejezésekor nagy tömegű magyar katonai és polgári menekült maradt Ausztriában, elsősorban a nyugati hatalmak által megszállt övezetekben. A menekültek többsége 1947-ig főleg a tengeren túlra (Észak- és Dél-Amerika, Ausztrália) távozott. Az 1944-45-ös emigráció legszabadabban a francia megszállási zónában mozoghatott, ahol Farkas Ferenc és Zákó András tábornokok vezetésével hamarosan megkezdődött a volt katonák szervezkedése. Ennek központja Innsbruck volt. A karinthiai angol zónában Adonyi-Naredy Ferenc vezérkari alezredes állt a katonai személyek szerveződésének élére. 1947-ben megalakult a *Honvéd Bajtársak Közössége*, amely egy évvel később a *Magyar Harcosok Bajtársi Közössége* (MHBK) nevet vette fel, és központját előbb Németországba, majd Kanadába tette át. Ugyancsak 1947-ben, Grazban alakult meg a *Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Asztaltársaság*, amely 1949-től *Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség* néven működött tovább, majd tagjainak jelentős része a tengerentúlra települt. Az 1939-es országgyűlés külföldre került tagjai és más politikai tényezők a "jogfolytonosság" ürügyén létrehozták a *Történelmi Magyar Alkotmány Alapján Álló Törvényhozók Csoportja* elnevezésű szervezetet, későbbi nevén az *Uniót*. A szervezet élén gr. Teleki Béla, az Erdélyi Párt volt elnöke, gr. Pálffy József és Máriaffi Lajos vezetésével az úgynevezett mérsékelt 39-esek álltak. Bonczos Miklós, a Lakatos-kormány volt belügyminisztere szociális programmal alapította meg a *Magyar Szolgálat* szervezetét. Ezek és más, hasonló platformon álló szervezetek alakították meg a *Bolsevizmus-ellenes Nemzeti Erők* (BENE) szervezetét, amely azonban - szándékuk ellenére - nem volt képes betölteni a csúcsszerv szerepét.

Az 1956-os forradalom napjaiban és az események után (1957 áprilisáig) 180.288 új magyar menekültet regisztráltak Ausztriában. Ebből 1959 júniusának végéig 77.525 fő más nyugat-európai országokba, 82.330 fő a tengeren túlra vándorolt ki, 7.772 fő pedig visszatért Magyarországra. Ausztria állandó tartózkodási engedéllyel politikai menekültként befogadta mindazokat a személyeket, akik ott kívántak maradni, illetve más országok nem fogadták be őket. Az ausztriai 1956-os menekültek gondozása és segélyezése meghaladta az ország befogadóképességét, ezért más nyugati államok is kivették részüket a nagy tömegű menekült segélyezéséből. Az Ausztriában működő segélyszervezetek - mint az Osztrák Vöröskereszt, a Caritas, az Evangélikus Menekültszolgálat, illetve az Osztrák Szakszervezetek Szövetsége - mellett főszerep hárult az ENSZ Menekültügyi Főbiztosára. Az egyéb segélyszervezetek közül a *First Aid for Hungary* (ausztriai megbízottja Lengyel Béla tábornok volt), a *Free Europe Citizen Service*, a *Forumhilfe* és a *Volkshilfe*, valamint a Taubinger László által vezetett *Magyar Menekült Szolgálat* említhető. Ezek a szervezetek az anyagi támogatás mellett tájékoztatással és ügyintézással is segítették a menekülteket.

Bécsben alakult meg 1956 végén a *Politikai Üldözöttek Világszövetsége*, későbbi nevén *Magyar Politikai Foglyok Szövetsége*, 1957 elején pedig - Király Béla tábornok vezetésével - a *Magyar Szabadságharcosok (Nemzetőr) Szövetség*. Az említett politikai jellegű szervezeteknek alig volt szerepük a későbbi egyesületi élet kialakulásában, és vagy rövid időn belül megszűntek, vagy távoztak a Magyarországgal "különleges" viszonyban álló, semleges Ausztriából. Az 1970-es évek végétől a fennmaradt emigrációs szervezetek egyre inkább kulturális és identitásörző jelleget öltöttek. Jelentős szerepet játszott a *Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetségének* (MEFESZ) utódaként, Ausztria egyetemi városaiban megalakult *Szabad Magyar Diákok Szövetsége*, amelynek grazi és innsbrucki szervezete jelenleg is működik. Megalakulásuk visszavezetendő arra a fontos tényezőre, hogy 1957 és 1959 között Ausztriában meghaladta az ezret a beiratkozott magyar egyetemi és főiskolai hallgatók száma. Az említett egyesületekhez később újabbak társultak. Vallási tekintetben különösen fontos a katolikus és protestáns lelkiességek létesítése Bécs mellett, továbbá valamennyi tartományi székhelyen.

Az ausztriai magyar szervezeti élet hosszú múltra tekinthet vissza. A *Bécsi Magyar Munkásegylet*et 1899-ben, a *Szent István Egylet*et 1918-ban alapították. A máig meglévő ausztriai magyar egyesületek legöregebbike az 1888-ban alakult *Grazi Magyar Egyesület*.

A Burgenlondon kívüli magyar egyesületek csúcsszerve alapszabályának állami jóváhagyására 1979. november 12-én került sor. Az 1980. május 7-én, 22 szervezet képviselőinek részvételével tartott közgyűlésen formálisan is megalakult az *Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége* (*Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich*), amelynek jelenleg 19 tagszervezete van.

A *Zentralverband* mint csúcsszervezet, a tagegyesületek képviselő testülete, amely egyeztetési és összehangolja az egyesületek tevékenységét, ezen túlmenően pedig tervezési és szervezési központ is minden olyan vállalkozás tekintetében, amely meghaladná az egyes tagegyesületek teljesítő képességét. A Központi Szövetség rendezésében kerül sor évente Bécsben a nemzeti ünnepekről történő közös megemlékezésre, 1980

márciusa óta kiadja a kéthavonta megjelenő *"Bécsi Napló"*-t (főszerkesztő: dr. Deák Ernő), vendég-együttesek felléptetésével tízedik éve működteti a *Bécsi Magyar Színházat*, koncerteket és kiállításokat rendez.

1987 szeptemberétől fenntartja a *Bécsi Magyar Iskolát* (oktatás minden második hét szombatján az Urania épületében, 2000-től a *Bécsi Magyar Otthonban*). A résztvevők létszáma évről évre 100 fő körül mozog, és 1997 óta óvodás csoport is működik. A foglalkoztatást jelenleg két óvónő és három tanítónő végzi. Ezen kívül a Központi Szövetség kezdeményezésére hat bécsi iskolában és 2001 óta egy mödlingi iskolában folyik heti két-két órában tanrenden kívüli magyar nyelvoktatás.

2001. év őszén indították az évente ismétlődő *magyarságismereti* (irodalom- és kultúrtörténet, történelem, társadalomismeret, politikai földrajz, néprajz) *pedagógus-továbbképző és népfőiskolai tanfolyamot*, amelyet alkalmanként 30-50 fő látogat. A gyermek- és felnőtt-oktatási formákat a magyar oktatási tárca költségvetésileg, a Határon Túli Magyarok Hivatala pedig logisztikailag támogatja.

Az elmúlt években több ízben felvetődött a magyar közösség körében egy bécsi székhelyű, magyar tannyelvű gimnázium osztrák állami támogatással történő felállításának gondolata. A javaslat támogatói és ellenzői között a várható tanulói létszám és kihasználtság körül folyó vita eldönthetetlennek látszik.

Tudományos fórumot, egyben magas szintű ismeretterjesztést is jelentenek az 1990 szeptembere óta kétévenként megrendezésre kerülő *"Kufstein-konferenciák"* (az első konferencia helyszíne Kufstein vára volt), amelyeken meghatározott tárgykörhöz vagy évfordulóhoz kapcsolódva nyugati, Kárpát-medencei és anyaországi szakemberek tartanak előadást. A konferenciák anyaga minden alkalommal könyv formában is kiadásra került. A legutóbbi konferenciára - immár ötödik alkalommal Felsőpulyán (Oberpullendorf) - 2004 szeptemberében került sor.

Az ausztriai felsőoktatási intézményeknek nincs magyar tagozata. A *Bécsi Tudományegyetem Finn-ugor Tanszékén* tanulmányokat folytató diákok külön tanári képesítő vizsgát tehetnek, továbbá a *felsőöri Óvodapedagógiai Központban* magyar- és kétnyelvű kurzusokon óvónői képesítést szerezhetnek a hallgatók.

Az oktatási intézmények tananyag- és tansegédlet-ellátására, módszertani konzultációkra a magyar Oktatási Minisztérium támogatásával, valamint a *soproni és az eisenstadti-kismartoni Oktatási Központ* közötti megállapodás alapján nyílik lehetőség.

Ausztriában önálló magyar párt vagy politikai szervezet nem működik.

A Központi Szövetség kezdeményezésére és sürgetésére az osztrák kormány 1992. június 30-án (a parlament július 9-én hagyta jóvá a minisztertanács döntését) népcsoportként ismerte el a Bécsben és környékén élő osztrák honosságú magyarságot. Ennek következtében a *magyar Népcsoporttanács* tagjainak száma 1993-tól 8-ról 16 főre emelkedett (fele-fele arányban burgenlandi, illetve bécsi összetételben). A kibővített testület 1993. március 25-én tartotta alakuló ülését, és megújítása négyévenként történik.

A Központi Szövetségtől függetlenül működik többek között az *Ausztriai Független Magyar Kultúregyesületek Csúcsszerve (Dachverband)*, valamint a *Bornemissza Péter Társaság*.

Mint általában a szórványok életében, Ausztriában is jelentős szerepet töltek be az egyházak. Mind katolikus, mind pedig protestáns vonalon elsősorban az 1956-os menekülthullám hatására egymás után létesültek a magyar lelkészségek, bár a misék, istentiszteletek megtartása - különösen Bécsben - addig is hagyomány volt. Az *Evangélikus Egyház Magyar Lelkigondozó Szolgálat (Ungarischer Seelorgendienst der Evangelischen Kirche AB in Österreich)* kirendeltségszerűen látta el feladatát, de már a hatvanas években úgy nyilatkozott az Egyházfőtanács, hogy a magyar nyelvű lelkigondozásnak csak addig van létjogosultsága, amíg a menekültek megtanulnak németül. Katolikus vonalon (Burgenlandon kívül) Bécs mellett Grazban, Linzben, Innsbruckban és Klagenfurtban külön lelkészség működött. Mindez már a múlté. A kilencvenes évek folyamán megszűnt a grazi és klagenfurti lelkészség, s jőllehet, Grazban és Innsbruckban a püspökség nyilvántartja a magyar katolikus egyházközséget, de mindkét helyen csupán havonta, Klagenfurtban és Salzburgban pedig időszakosan tartanak magyar misét; a linzi lelkészt jelenleg főállásban osztrák plébánián alkalmazzák, és 2003-tól a bécsi magyar lelkész is csupán nyugdíjasként látja el feladatát. Protestáns istentiszteletre Szépfalusi István, illetve nyugalmazott utódjának halála óta magyarországi vendéglelkészek jóvoltából kerül sor.

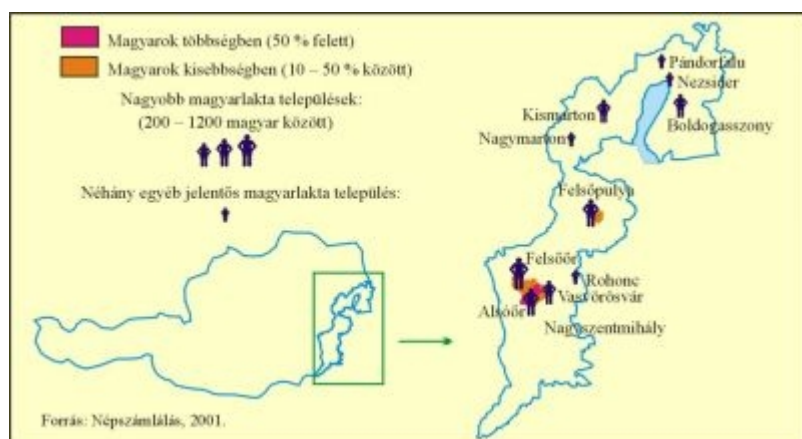
Ausztriában a népcsoportok élete rendezett körülmények között, igaz szűk mederben folydogál. Ennek ellenére egyre nagyobb megszorításokra kerül sor — különösen a magyarokra vonatkoztatva. A Központi Szövetség nehezményezi, hogy a Kancellária - a rendelkezésére álló keretek ellenére - nem vállalta az 1999 őszén vásárolt bécsi *Magyar Otthon* költségeinek fedezését, ami a 3,5 millió ATS összegű vételárral, az átalakítási és egyéb költségekkel együtt 4,5 millió ATS-t tett ki. Ezért a hosszúlejáratú kölcsön visszafizetése rendkívül nehéz helyzetbe hozta a szervezetet. A nehézségeket növelte továbbá, hogy a Kancellária 295 ezer ATS nagyságrendben (hét éves törlesztésben) a már kifizetett támogatás visszafizetésére kötelezte a Központi Szövetséget. Az összeg visszafizetését a szervezet kényszerűen vállalta, mert megtagadása minden további költségvetési támogatás megszűnését vonta volna maga után.

Az osztrák jogrendben rögzített kisebbségi jogok - az 1976. évi népcsoporttörvény értelmében - elméletileg az anyagi támogatás terén is biztosítják a népcsoportok fennmaradását, a törvény gyakorlati alkalmazása azonban anyagilag ellehetetlenítheti a népcsoportok helyzetét.

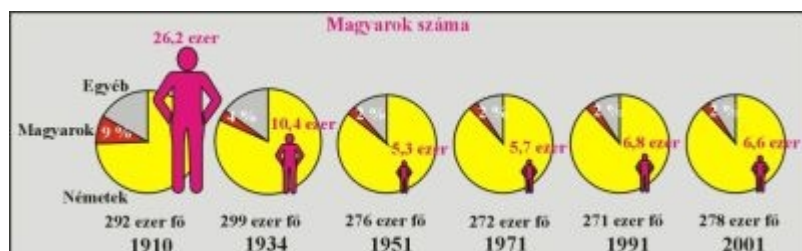
3. BURGENLANDI (ÖRVIDÉKI) MAGYARSÁG

Őshonos magyar népcsoport Ausztria keleti, Burgenland tartományában él. Lélekszáma az 1920. évi - az anyanyelvre kérdező - magyar összeírás szerint 24.867 fő volt, és a terület Ausztriához csatolása óta mintegy hatodára csökkent. A 2001. évi népszámlálás alkalmával a környezetben használt nyelv alapján 6.641 fő (ebből 4.704 osztrák állampolgár és 1.937 külföldi állampolgár) vallotta magát magyarnak. Ez a szám a tíz évvel korábbihoz képest 5,4 %-os fogyatkozást jelent. Legérzékenyebb a veszteség Unterwart-Alsóőr és Oberwart-Felsőőr helyiségekben, amelyek az őshonos magyar kisebbség hagyományos központjainak számítanak. A lélekszám csökkenése más helyiségekben - vélhetően az újabb betelepülők révén - mérséklődött.

Helyi becslések nagyobb lélekszámúnak ítélik meg a magyar közösséget, ami azonban csak abban az esetben lenne bizonyítható, ha a census kérdése az anyanyelvre vagy a származásra irányulna. A jelenlegi kérdésfeltevés következtében a vegyes házasságokban vagy kizárólagos német nyelvi közegben élő magyar származású és önazonosságú személyek hivatalosan aligha szerepelnek a statisztikákban. A fogyatkozás mögött emellett a magyar kisebbség elöregedése, a német környezet nyelvi, kulturális és a nagyvárosok gazdasági elszívó hatása rejlik.

1. ábra: Magyarok Burgenlandban

2. ábra: Burgenland nemzetiségi összetétele és a magyarok számának alakulása 1910 és 2001 között

Az elvándorlás és az asszimiláció gyorsulni látszik, de határozottabb támogatással a folyamat lassítható lenne. Vitatható az a vélemény, miszerint a burgenlandi magyarság asszimilációja teljes egészében spontán jellegű. Hosszú ideig közrejátszott ebben a Magyarországgal való közvetlen érintkezés nehézsége, valamint a folyamat osztrák részről történő árnyalt gyorsítása is. A rendszerváltástól a közelmúltig ez abból a gazdasági jellegű osztrák aggályból is eredt, hogy a határ megnyitása óta a burgenlandi befektetők a tartománnyal szemben fokozottabb érdeklődést mutattak a nyugat-magyarországi régió iránt. Napjainkban ez a folyamat megfordulni látszik; az osztrák vállalkozások árpolitikai és egyéb manőverekkel nem csak a működő tőkét, hanem a magyarországi vásárlóerőt és a változatlanul olcsóbb munkaerőt is a határ osztrák oldalára vonják. Mindez hozzájárulhat a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján tapasztalt folyamatok megismétlődéséhez, ami újabb lendületet adhat Burgenland tartomány gazdasági növekedésének.

Burgenlandban a *kisebbségi oktatást* az 1994-ben elfogadott tartományi szintű kisebbségi iskolatörvény, a kisebbségi nyelv kötelező oktatását a népiskolákban és a polgári iskolákban az 1995. évi tartományi iskolatörvény szabályozza. Ennek alapján jelenleg az alsóőri (Unterwart) és az örszigeti (Siget in der Wart) népiskolában *kétnyelvű tanítás* folyik, tíz további iskolában pedig a magyar *szabadon választható nyelvygyakorlat*. Az óvodákban többnyire német vagy vegyes nyelven folyik a foglalkoztatás. Magyar nyelvű óvodai foglalkoztatás Felsőpulyán (Oberpullendorf), Örszigeten, Felsőőren (Oberwart) és Alsóőren folyik.

Önálló, magyar tanítási nyelvű *gimnázium* a tartományban 1920 óta nem működik. E téren előrelépésnek számított, hogy az 1981-82-es tanévtől a felsőlövői (Oberschützen) gimnáziumban magyar nyelvű *tagozatot*, az 1987-88-as tanévtől pedig a felsőpulyai gimnáziumban ún. "*pannon*" *osztályt* létesítettek, ahol a magyar és a horvát nyelvet kötelező tárgyként oktatták. Felsőőrött 1992-ben *kétnyelvű gimnázium* indult magyar és horvát tagozattal. A magyar nyelvi oktatás lehetőségét biztosító jogszabályok és gyakorlati alkalmazásuk között azonban még eltérések tapasztalhatók, ami nem teszi lehetővé, hogy a tanulók megfelelő szinten elsajátítsák a magyar nyelvet. (Felsőőrött a lakosság 25,29 %-a, Felsőpulyán 23,9 %-a részesült élete során magyar nyelvű oktatásban.)

A burgenlandi magyarság mintegy kétharmada római *katolikus* vallású. Az *alsőöri plébánia* 1988-ban a pannonthalmi Szent Benedek-rendi Főapátság joghatósága alá került, amely dr. Galambos Ireneusz OSB, plébános közelmúltban történt nyugállományba vonulásáig a magyar nyelv és kultúra ápolása terén az egyik regionális központ szerepét is betöltötte. Az Ausztriában működő magyar római katolikus lelkészek többsége Magyarországon végezte tanulmányait.

A burgenlandi *református egyház* egyetlen magyar gyülekezete Felsőőrött, az evangélikusoké Őrszigeten működik. A két protestáns gyülekezet asszimilációja előrehaladott, az istentiszteletek jelentős része német nyelven folyik. A felsőöri református lelkész Magyarországon, az Őrszigeti Erdélyben végezte tanulmányait.

A burgenlandi *ORF televízió* 1990 óta "*Adj Isten, magyarok!*" címmel évi négy alkalommal félóra időtartamú műsort sugároz a magyar kisebbség számára. A kilencvenes évek közepén a tartományi kábeltelevízió-társaság a csekély nézettségre hivatkozva kivette a magyar nyelvű műsorokat a fő műsoridőből, és tartamukat is drasztikusan csökkentette, majd megszüntette. A külső beavatkozást gyakorlatilag lehetetlenné tette az a tény, hogy a kábeltelevízió profitorientált magántársaság, amelyet egyéb érvekkel nehéz befolyásolni.

2002. január 1-jétől napi 5 perces műsort sugároz magyar nyelven, vasárnaponként pedig 25 perces magyar nyelvű műsorral jelentkezik az *Oszták Rádió burgenlandi stúdiója*. A bécsi *ORF "Heimat, fremde Heimat"* című magazinja időnként tudósít a magyar szervezetek rendezvényeiről. A kereskedelmi rádiók közül a "*Radio MORA - Multilingual Open Radio*" magyarul, horvátul és roma nyelven is sugároz egy-egy órás esti műsort, amely a kisebbségeket érintő kérdésekkel foglalkozik.

Az őshonos magyar népcsoport érdekképviselői szervezete az 1968-ban alapított, felsőöri székhelyű *Burgenlandi Magyar Kulturális Egyesület*, amely kiadványaival, programjaival nem csak a magyar kisebbség fennmaradását és a határ menti együttműködést, hanem a többségi néppel való kapcsolatok ápolását is szolgálja. A szervezet jelenlegi elnöke Dipl. Ing. Plank József. Szervezeti téren említhető a *Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája* Felsőör székhellyel, valamint az *Alsőöri Információs és Média-központ*. 2003 tavaszán Felsőpulya székhellyel megalakult a *Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület*.

4. ÁLTALÁNOS MEGÁLLAPÍTÁSOK AZ AUSZTRIAI MAGYARSÁG HELYZETÉRŐL

Az EU "bölcsői" (Martti Ahtisaari, dr. Jochen Frowein professzor, dr. Marcelino Oreja) részére az Oszták Népcsoportközpont (Österreichisches Volksgruppenzentrum) által készített "*Jelentés az etnikai kisebbségek helyzetéről az Oszták Köztársaságban*" című dokumentum részletesen bemutatta, és a hatályos jogi háttérrel bizonyította a népcsoportok helyzetére vonatkozó megállapításait. A bizottság tagjai által nagyobb kifogások nélkül jóváhagyott jelentés rövid, korrekt történeti áttekintést ad az ausztriai magyar népcsoportról is, amely Burgenland tartományban nyelvi szigetet (Sprachinsel) képez. Utal a magyar lakosság 1920 óta bekövetkezett számszerű változására, valamint arra a tényre, hogy az időközben lezajlott népszámlálások alkalmával az adatfelvételi szempontok ("Umgangssprache" - a köznapis érintkezés nyelve, "Muttersprache" - anyanyelv, "Familiensprache" - a családban használatos nyelv, "Denksprache" - a gondolkodás nyelve, "Kulturkreis" - kultúrkör) többször változtak. Megállapítja, hogy valamennyi népcsoportra jelentős fogyás és asszimiláció jellemző.

A dokumentum a II. világháború utáni oszták kisebbségi politika változásait a következő szakaszokra bontja: *megengedő* (Gewährungspolitik, 1945-1955), *akadályozó* (Verhinderungspolitik, 1955-1972), *megszorító* (Restriktive Politik, 1972-1988), *párbeszéd* (Dialogpolitik, 1988-1994), *mellőző* (Ignoranzpolitik, 1994-2000) és *ellenőrző* (Monitoring Politik, 2000 óta). A 2000 nyarán életbe lépett alkotmányjogi törvény (Staatszielbestimmung) az államalkotó népcsoportokról (Volksgruppen) az alábbi meghatározást adja: "A Köztársaságot a nyelvi és kulturális sokrétűség jellemzi, amely autochton népcsoportok formájában jut kifejezésre. Figyelemmel kell kísérni, továbbá biztosítani és támogatni kell a népcsoportok nyelvének és kultúrájának fennmaradását és megőrzését." Valamennyi népcsoport - így a magyar is - évente folyósított állami költségvetési támogatásban részesül.

Az *ET Tanácsadó Bizottsága* az oszták országjelentés alapján jelentést készített a kisebbségvédelmi keretegyezmény ausztriai végrehajtásáról. A bizottság tagjai 2001 decemberében személyes vizsgálatokat is végeztek Ausztriában. Ez a *jelentés* megállapítja, hogy a horvát, szlovén, magyar, cseh és szlovák kisebbség helyzetét a többségi nemzettel való harmonikus, tolerancián alapuló együttélés jellemzi. Megállapítja ugyanakkor, hogy a magyar, cseh és szlovák nyelvoktatás intézményeinek megerősítésére és fejlesztésére,

továbbá a médiahasználatban - mindenekelőtt a magyar, cseh, szlovák kisebbségi televízió- és rádióműsorok növelése terén - előrelépésre van szükség.

Az ausztriai magyar népcsoport nem rendelkezik területi autonómiával és garantált parlamenti képviselettel, kétnyelvű okmányokkal (pl. személyi igazolvány), sem pedig önálló gazdasági szerkezettel és aktivitással. A kisebbségi nyelv hivatalos használatára négy, bíróság előtt történő használatára két, kétnyelvű (német-horvát, illetve német-magyar) helységnévtáblák használatára négy helységben (Felsőpulya-Oberpullendorf, Felsőőr-Oberwart, Alsóőr-Unterwart, Örsziget - Siget in der Wart) jogosult. A helynévtáblák felállítására 2000-ben került sor.

5. MAGYAR SZERVEZETEK AZ OSZTRÁK KÖZTÁRSASÁGBAN

Ausztriai Magyar Szervezetek és Egyesületek Központi Szövetsége

(Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich)

Elnök: Dr. Deák Ernő

Főtitkár: Radda István

Alakult: 1980. május 7-én, Bécsben.

Célja: Az osztrák állampolgárságú ausztriai magyarok közösségi (szervezeti) érdekeinek képviselete az illetékes osztrák hatóságok előtt és külföldön. Ezt szolgálta a Burgenlondon kívül élő osztrák honosságú magyarok népcsoportkénti elismertetése, ami az osztrák kormány által a bécsi és alsó-ausztriai magyarokat illetően 1992 júliusában megtörtént.

Rendeltetése:

- képviselőtestület;
- koordinációs szerv;
- szervezési központ.

Tevékenysége:

- közös megemlékezés a magyar nemzeti ünnepekről;
- 1980 márciusa óta kiadja a kéthavonként megjelenő Bécsi Naplót, 1985 óta a háromnyelvű Örség naptárt, a Dunai Tudós Társaságra (1497-1508) emlékeztetve Sodalitás néven kiadói tevékenységet folytat;
- 1988 szeptembere óta fenntartja az úgynevezett Bécsi Magyar Iskolát;
- 1990 óta kétévenként megrendezi a nyugat-európai és kisebbségi magyarok úgynevezett "Kufstein" tanácskozását: *Útkeresés a jövőbe (Kufstein, 1990)*, *Kisebbségnek lenni nem sors, hanem feladat (Eisenstadt-Kismarton, 1992)*, *A szórványmagyarság szervezettsége és kapcsolatrendszere (Innsbruck, 1994)*, *Tudat és történelem (Felsőpulya-Oberpullendorf, 1996)*, *1848-1849: örökség és emlékezet - Erbe und Erinnerung (Felsőpulya, 1998)*, *"Mit ér az ember, ha magyar?" - A magyarságtudat történeti összetevői (Felsőpulya, 2000)*, *Az Európai Unió és az etnikai kisebbségek - diagnózis és prognózis (Felsőpulya, 2003)*; *Az ausztriai népcsoportok és "anyaországuk" - Jövőkép-tervezet Európáért (Felsőpulya, 2004)*;
- a tanácskozások anyagát önálló kötetben közreadja;
- 1991 szeptemberében ünnepi ülésen emlékezett meg a bécsi városházán Széchenyi István születésének 200. évfordulójáról, amelyet német nyelvű tudományos tanácskozás követett;
- 1995 óta működik a Bécsi Magyar Színház, amelynek keretében évente 2-3 alkalommal kisebbségi magyar társulatok fellépésére kerül sor;
- 1996. május 18-án a Burgenlandi Magyar Kultúregyesülettel közösen ünnepi megemlékezést tartott Felsőőrött a magyar honfoglalás 1100. és Ausztria első említésnek 1000. évfordulója alkalmából;
- 1996. október 26-án emlékünnepély Mosonmagyaróvárott és Mosontarcsán (Andau) az 1956-os magyar forradalom 40. évfordulóján;
- 1996. november 4-én fogadás keretében köszönetnyilvánítás az osztrák és a nemzetközi segítség-szervezetek, valamint azon kormányok bécsi képviseleteinek, amelyek támogatták és befogadták az 1956-os magyar menekülteket;
- 2000. június 16-án ünnepélyesen felavatták a "Bécsi Magyar Otthon"-t. Erre az alkalomra jelent meg "Beheimatet in Österreich - Itthon Ausztriában" címmel a Központi Szövetség és tagegyesületei tevékenységét ismertető dokumentációs kötet;
- 2000. szeptember 23-án *Nyolcágú síp* címmel nemzetközi folklór-fesztivál, nyolc országból érkező magyar kórusok és néptánc-csoportok fellépésével a bécsi városháza dísztermében;
- 2000. október 20-21-én *Tausend Jahre Lebesgemeinschaft in Zentraleuropa* címmel nemzetközi konferencia német nyelven;
- több mint tíz éve műsorismertetőt ad ki a bécsi magyar egyesületek rendezvényeinek meghirdetésével;
- időközönként koncertek és kiállítások rendezése;

- évek óta sikerrel folyik a tanfolyamszerűen szervezett felnőttoktatás, amely a magyar történelmet, irodalomtörténetet, oktatástörténetet, népzene kutatást és kultúrtörténetet foglalja magába;
- a Központi Szövetség és egyes tagegyesületei számára rendkívül fontos szerepet tölt be a "Bécsi Magyar Otthon", amely igazi központtá vált. Itt zajlanak a rendezvények, itt működik a "Bécsi Magyar Iskola" stb. A vételárát csak hosszú lejáratú kölcsönből sikerült előteremteni, ellenben változatlanul nincs biztosíték a törlesztésre, miután az illetékes Kancellária nem vállalja fel a támogatást. A magyar kormánynak köszönhetően viszont eddig már két alkalommal is sikerült kifizetni az évi törlesztést. A "Bécsi Magyar Otthon" 2005 májusában másodszor volt a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége konferenciájának színhelye, ezzel is hangsúlyozva a központ országhatárokon átívelő fontosságát.

Tagegyesületek:

Bécs:

- Bécsi Magyar Római Katolikus Lelkészség (lelkész: Simon Ferenc)
- Szent István Egyet (elnök: Stipsicz Katalin)
- "Europa"-Club (ügyvezető titkár: Valentiny Géza)
- "Kerkai Jenő" Magyar Egyházszociológiai Intézet (vezeti: dr. András Imre SJ)
- Kaláka Club - Ausztriai Magyarok Gazdasági Érdekközössége (elnök: Wurst Erzsébet)
- Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom - KMÉM (elnök: Szemerédi Tibor)
- Semmelweis Orvosegyesület (elnök: Dr. Birtalan Iván)
- Ausztriai Magyar Evangélikus Gyülekezet (gondnok: Andorka Rudolf)
- Széchenyi István Cserkészcsapat (csapatparancsnok: Szemerédi Ilona)

Graz:

- Római Katolikus Magyar Lelkészség (világi elnök: Ugri Mihály)
- Magyar Egyetemisták és Öregdiákok Klubja (elnök: Páll Sándor)

Linzi:

- Linzi Magyar Római Katolikus Egyházközség (lelkész: Szabó Ernő)
- Felső-Ausztriai Magyarok Kultúregyesülete (elnök: Simonffy Erika)
- 80. sz. "Árpád" Cserkészcsapat (csapatparancsnok: Seiche-Kiss Erzsébet)
- Linzi Magyar Iskola (koordinátor: Sági Zsuzsanna)

Innsbruck:

- Innsbrucki Magyar Egyházközség (világi elnök: dr. Csordás Ádám egyetemi tanár)
- Innsbrucki Magyar Egyetemisták és Akadémikusok Szövetsége (elnök: dr. Hunyadi Péter)
- Innsbrucki Magyar Diákotthon és Kulturcentrum Egyesület (elnöke: dr. Meleghy Tamás egyetemi tanár)

Salzburg:

- Salzburgi Magyar Kör (elnök: Dipl. Ing. Karsay Péter)

Bornemisza Péter Társaság (Peter Bornemisza Gesellschaft)

Elnök: dr. Bartók Miklós Béla

Ausztriai Független Magyar Kultúregyesületek Csúcsszerve (Dachverband der Unabhängigen Ungarischen Vereine in Österreich) Ennek tagszervezete a **Bécsi Magyar Munkásegyesület**.

Elnök: Pokorny Anna

Burgenlandi Magyar Kultúregyesület (Burgenländisch-Ungarischer Kulturverein)

Elnök: Dipl. Ing. Plank József

Alakult: 1968-ban, Felsőőrött.

Célja: A burgenlandi magyarság hivatalos képviselője, a magyar nyelv használatának és megőrzésének elősegítése, a helyi magyar hagyományok ápolása, a magyar nyelvet elsajátítani kívánó tanulók támogatása (nyelvkönyvek és tansegédletek beszerzése, magyarországi nyári nyelvi táborok szervezése), programok szervezése, magyar nyelvű sajtótermékek kiadása. A beszámolási időszakban megkezdődött egy ifjúsági csoport kialakítása.

Rendeltetése: Pártoktól és egyházaktól független, "kulturális és társasági" egyesület, Burgenland szövetségi tartomány területére kiterjedő működéssel. 1988 óta osztrák állami költségvetési támogatásban részesül, ami lehetővé teszi irodahelyiség fenntartását és egy főállású adminisztratív munkatárs alkalmazását. 2003. évi fontosabb rendezvények: Liszt-est, balatoni nyelvi tábor, a szervezet fennállásának 35. évfordulója alkalmából rendezett ünnepség, a Burgenlandi Magyar Intézet 15. tudományos konferenciája, a "Hírhozó" című

gyermekújság tíz éves jubileumi műsora, a "Burgenland" című fotóalbum bemutatója, valamint részvétel a budapesti nemzetközi betlehemes találkozón.

Kiadványai:

- "Örvidéki Hírek" - programajánlókkal, regionális hírekkel, tudósításokkal 450 példányban jelenik meg havonta.
- "Örség" - magazin jellegű, tájékoztató kiadvány, német nyelvű összefoglalóval. Évente egy-két alkalommal jelenik meg, 900 példányban.
- "Hírhozó" - gyermek- és ifjúsági lap, a tanév során tíz alkalommal jelenik meg, 700 példányban.
- "Örségi Füzetek" - alkalmanként (pl. a Magyar Intézet tanácskozásainak anyagával), 900 példányban jelenik meg.

A kiadványok kereskedelmi forgalomba nem kerülnek, postai úton jutnak el a bejegyzett tagokhoz.

Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület (Ungarischer Kulturverein Mittelburgenland)

Elnök: Jenei G. József

Burgenlandi Magyarok Népfőiskolája (Volkshochschule der Burgenländischen Ungarn)

Vezeti: Mag. Somogyi Attila

2003-ban elnyerte a brüsszeli "Europasiegel" díjat, amelyet Elisabeth Gehrler osztrák oktatási miniszter asszony adott át az intézmény vezetőjének. A nyertes projekt azt a célt tűzte ki, hogy a Burgenlandban élők számára - kisgyermektől a felnőttekig - elsajátíthatóvá tegye a magyar nyelvet. Ezt részben a felsőöri (Oberwart) kétnyelvű (magyar-horvát) szövetségi gimnáziumba felvételizők számára rendezett kurzusaival, valamint örszigeti (Siget in der Wart) nyári szabadegyetemével kívánja elérni. A szabadegyetemre a Kárpát-medence más országaiból is fogadnak magyarul már beszélő hallgatókat.

Magyar Média és Információs Központ, Alsóőr (Ungarisches Medien- und Informationszentrum - UMIZ)

Vezeti: Kelemen László